

Petra Klabouchová

U severní zdi

**Přišel čas platit účty
za padesátá léta.**

Host

**Petra
Klabouchová**

U severní zdi

Brno 2023

© Petra Klabouchová, 2023

© Host — vydavatelství, s. r. o., 2023

(elektronické vydání)

ISBN 978-80-275-1606-3 (PDF)

ISBN 978-80-275-1607-0 (ePUB)

ISBN 978-80-275-1608-7 (MobiPocket)

O lidské krutosti, malosti a zavřených očích i srdcích.

*Inspirováno skutečnými osudy těch,
z nichž časy ještě nepříliš dávno minulé udělaly
mučedníky, řezníky nebo hluché slepce.*

Národ sobě...

ZAPOMNĚNÍ

Ubožák však nikdy neupadne v zapomnění,
naděje ponížených nikdy neztroskotá.

(Žalmy 88,13)

Chlapec s dírou v srdci

Podzim 1956

Je tma a zima. Hrozná tma a zima a on má strach. Tak velký strach snad ještě nikdy neměl. Klepe se navenek i uvnitř, třes mu roztančil ruce i srdce. Jeho prstíky se zatínají do sevřených dětských dlaní, připravených bojovat o holý život s příšerami, co umí zplodit jenom fantazie sedmiletého kluka. Temnota lesa kolem je děsivá, může skrývat cokoliv. Pohádkové draky se šesti hlavami, hladovou vlčí smečku nebo muže v zelených uniformách. Těch se bojí nejvíc. Protože se jich bojí i ona. A jí on věří. Musí. Protože kromě ní teď na světě už nikoho jiného nemá.

Ještě ji moc nezná. Měl by. Maminku by člověk měl přece znát. A ona je prý jeho maminka. Chce, aby jí tak říkal. On je poslušný kluk, vždycky byl. Jen na to slovíčko, na tu „maminku“ občas zapomene. A ona potom pláče. Ne před ním, schovává se. Ale má lesklé oči a tak moc smutný úsměv. Jako by jí srdce prasklo na dva kusy. To on pozná, v domově se také nesmí brečet. Jenom potají.

Nedělá to schválně, opravdu ne. Jenže není zvyklý. Tety mu vždycky vyprávěly, že on žádnou mámu nemá. Že mámu si musí nejdřív zasloužit, a on, raubíř, si ji zatím nezasloužil. Darebák.

Bordelář. Tak mu říkávaly. Pro ostatní děti si dřív nebo později přišla nová maminka s novým tatínkem. Prostě dorazili na návštěvu, dvakrát třikrát, nosili s sebou dárky a pak si jednoho dne odvedli svého nového synka s malým příručním kufříkem a už se nikdy zpět za ty vysoké zdi nevrátili. Jen pro něj nikdo nepřišel. Kvůli „té jeho minulosti“, slyšel jednou šeptat tety mezi sebou.

„Se nemůžeš divit. S tímhle nechce mít slušný člověk nic společného,“ říkala ta starší tetě Markétě. Markéta tam byla tenkrát nová a byla jiná než ostatní tety. Hodná. Uměla hladit i objímat. A nepřestala ani tehdy, když už o něm věděla všechno. Někdy se mu zdálo, že ho mačká ve svém náručí snad ještě víc než předtím.

Netušil, co to vlastně je, „ta jeho minulost“, ale asi nebyla až tak zlá, když si nakonec někdo přišel i pro něj. Maminka. Sice s sebou neměla dárky, ale i ty jednou budou. Slíbila mu je. Až se jim podaří utéct z tohoto zakletého království plného zlých vojáků, co nechtějí, aby malý zlatovlasý princ měl svou vlastní maminku. Uprostřed těchto strašidelných lesů prý leží hranice a za ní je pohádková země, kde nevládnou krutí králové a nikoho nevězní v šatlavě. A tam se oni teď musejí dostat, aby mohli být spolu. Už napořád.

Čekala na něj před školou. Už ji tam předtím párkrát viděl. Jenom se dívala, zdálky, z druhé strany chodníku, a utírala si nos a oči kapesníkem. Měl z ní trochu strach, ale něco ho k ní táhlo. Aspoň koutkem oka po ní potají pokukoval, a když se jejich pohledy spojily, oba dva ucukli, jako když sáhneš na horkou plotýnku.

Byla divná. Hubená, hrozně moc hubená, skoro jako kostlivec v kabinetu přírodovědy. Pořád si stahovala rukávy svetru přes zápěstí, až byly vytahané jak onuce. Za to by on dostal

od tet tak, že by si týden nesedl. Ale ona ne, pořád tam jen tak stála, koukala na něj a natahovala ošklivý šedivý svetr, aby si nikdo nevšiml těch ran na jejích rukou.

Určitě měla strach. To on umí poznat. Stále se dívala kolem, do všech stran, do oken domů i do aut zaparkovaných podél chodníku. Jako by s někým hrála na schovávanou. S někým hodně zlým. Smutná. Vlastně nikdy v životě neviděl někoho tak smutně koukat. A byla žlutá. Trochu žlutá a trochu šedivá, neměla barvu jako ostatní maminky. Protože to ještě vlastně nebyla jeho maminka.

Až v to pondělí. To ve škole končili pozdě. Už se skoro stmívalo. Ostatní děti ze třídy pospíchaly domů, za mámou a za tátou. On neměl za kým. Loudal se jako každý den postranní uličkou od základky směrem k parku, kde se mezi mrtvými podzimními stromy rýsovala brána děcáku. Pomalu, krok za krokem, sám. Když ucítil tu cizí paži kolem svého pasu a něčí dlaň, co mu rázně zacpala pusu i nos, bylo už pozdě. Nestihl ani pípnout. Ty ruce voněly mýdlem a zatahly ho do vchodu jednoho z oprýskaných činžáků kolem cesty.

Tam, v tmavé chodbě mezi zapáchajícími popelnicemi s domovním odpadem, se poznali. Báł se jí. Moc se jí báł. No tak vidíš, měl jsi poslouchat tety. Pospíchat domů. Darebák. Raubíř. Bordelář. Takhle skončí malí kluci, co neumějí poslechnout. S divnou paní, ošklivou hubenou paní, uplakanou, možná trochu bláznivou, která krade cizí děti. A jeho nikdo hledat nebude. Určitě nebude. S „tou jeho minulostí“. Tety budou jenom rády, když už se nikdy nevrátí, a nikoho jiného na celém světě nemá.

A tak tam jenom tiše visel v jejím náručí jako hadrová panenka. Necukal se, nekřičel. To se přece nesmí, nebo bude všechno ještě horší. Tak ho to naučili. Pokaždé když se na něj večer

po zhasnutí slétli z paland starší kluci. A tety? Ty dělaly, že o ničem nevědí. Kdo by chtěl bránit zrovna jeho? Tisíckrát mohl dělat, že spí. Vždycky to schytil. Zachumlaný pod kousavou dekou, aby rány tolik nebolely. Jak mu zpod pokrývky vykoukla ruka nebo noha, to se teprve bavili. Někdo kopal, někdo kousal, hlavně si nenechat strhnout deku z hlavy.

Jen jednou ji neudržel. Vytrhli mu ji ze sevřených pěstí, bylo jich tolik a on byl zase jenom sám. Proti všem. Držel zavřené oči a modlil se, ať ho nechají nebo ať už je aspoň po všem. Vlastně si ani nepamatoval, kdo ho té modlitbě naučil. Tety určitě ne. V domově Boha neměli, už dávno ne. Kdysi tam na stěnách visely kříže, ale zbyly po nich jen stíny na omítce a místo řeholnic přišly tety v zástěrách.

Ležel tam schoulený na staré matraci jako vyděšené štěně. Slyšel pobavený chlapecký dech, chichotání. Pořád tam byli. Jen ztichli. To nevěstilo nic dobrého. A pak uslyšel slabé zurčení vody. Teplá páchnoucí tekutina mu stékala po tváři, do ucha, do nosních dírek. Nakonec mu někdo z nich silou přidržel otevřené rty a on ucítil nakyslou, čpící pachut', která mu rychle naplnila ústa až po okraj. Čekali, až polkne. Neměl jinou možnost. Víc už si nepamatuje. Jen to, že nesměl křičet ani brečet. A že to bylo poprvé v životě, kdy cítil v srdci tak velkou touhu po pomstě, po tom ublížit jim všem, úplně všem. Touhu, jakou by nikdy žádné dítě cítit nemělo.

A tak i v tom průchodu starého činžáku jenom držel a čekal. Jehňátko před porážkou. Ona ho objímala, mačkala k sobě tak silně, tak hladově, až mu docházel vzduch. Cítil její přerývaný dech a horké slzy, co mu stékaly z ramen po rozpálených dětských zádech. Ty nebyly jeho. Zato on byl její. Tak to povídala. Že je jeho maminka. Že jí ho ukradli a ona si ho teď vezme zpátky.

Konečně. Tak dlouho čekala. Mluvila rychle, těžko jí rozuměl, rychle a na přeskáčku. Připadala mu šílená. Určitě musela být šílená, jak po něm sahala, líbala ho na čelo, na tváře, na dlaně, donekonečna ho ohmatávala, jako by se ubezpečovala, že je skutečný.

Bál se i nadechnout. Kudy té bláznivé ženské utéct? Jak se jí vysmeknout z toho nemocného objetí? Jeho oči ve tmě zoufale hledaly východ. Pryč od ní, jen rychle pryč, takhle přece maminky nevypadají. Jenže neměl šanci, držela ho pevně, skoro mu drtila ruku ve své zpotené dlani, když ho vláčela ulicí na nejbližší zastávku. Pak přešli tramvají přes celou Prahu. Tisíckrát mohl začít křičet, volat o pomoc. Ale nenašel odvalu. Všechny ty oči všude kolem po nich jen bez zájmu sklouzly. Nikdo z nich by mu určitě nepomohl. Vždyť přece dozajista každý, kdo je potká, už dávno zná „tu jeho minulost“. Možná je na něm vidět na první pohled. A tak mlčel, poslušně se držel její ruky a čekal, co bude.

Další dny přespávali na jednom rozpadlém statku za Prahou. Došli sem pěšky přes les až za tmy, aby je nikdo neviděl. Pokaždé když v dálce zahlédli světla domků nebo někoho živého, ona hned změnila směr. Zdálo se mu, že bloudí v začarovaném kruhu. Už se sotva držel na nohou, klopýtal přes deštěm vymleté kořeny stromů, klouzal v namrzajícím bahně. Svírala pevně jeho dětskou ruku, nikdy, ani na chvíli ji nepouštěla ze své dlaně. On sám by se už zpátky vrátit nedokázal, ale ona věděla přesně, kam jít.

Stavení bylo opuštěná ruina schovaná v umírajícím sadu mezi políčky zarostlými podzimními stvoly plevelu, daleko od všeho a všech. V horním patře se spát nedalo, trámův střechy se v některých místech propadlo a dovnitř přšlo již léta. Dole zase chyběla okna. V kuchyni se po podlaze ještě válelo pár starých hrnců, u stolu jedna pochroumaná dřevěná židle, ze které

se po cárech odlupoval světlemodrý lak. A na mokrých stěnách, nasáklých listopadovým pachem rozkladu, několik rámečků s fotografiemi zvlněnými vlhkem.

Děsily ho. Tváře lidí na nich si přísně měřily malého vetřelce, ať se schoval, kam chtěl. Pravděpodobně nepřežili válku. Sem už se od těch dob rozhodně nikdo nevrátil. Snad jen pár zlodějíčků z okolí, kteří si došli pro okenice a střešní došky zadarmo.

Tady ho ona naučila pravidlům. Bylo to jejich desatero příkázání. To skutečné; to od Boha, co je seshora vidí každíčký den a soudí jejich činy, to ho ona naučí, až budou v tom novém světě daleko za hranicemi. Už brzy. Hodně brzy. Jen čekají na Strýčka, který je tam dovede. Jenom on zná cestu. Jenom pro něj neplatí pravidla.

Pravidla. Ta jí musel odpřisáhnout. Zatím ještě nechápal, ale pomalu se učil, že tohle je nyní jeho nový život. S ní, tady a teď. Na mokré podlaze, zabalení do zatuchlých dek, o hladu a zimě. A přesto tisíckrát lepší než život, který žil předtím. S přísnými tresty tet, nočním ponižováním ve tmě společné ložnice, za vysokými zdmi dělícími svět na ty šťastné tam venku a ty s „minulostí“ a bez budoucnosti uvnitř. A tak spolu s ní opakoval jejich vlastní desatero, znovu a znovu a znovu, dokud ho nešeptal i v noci ze spánku.

„Před lidmi se schovávej!“

„Nikomu cizímu nevěř!“

„Důvěřuj jenom mamince!“

„Když tě najdou, uteč!“

„Když tě chytí, mlč!“

„Nikomu neříkej své pravé jméno!“

„Nikomu neříkej jména těch, co máš rád!“

„Nikdo nesmí znát tvůj úkryt!“

„Lhát zlým není hřích!“

„Neodpouštěj, odpouští jenom Bůh!“

Často se budila s křikem a splavená. Někdy snila zlé sny i za dne. Slyšela hlasy, které on neslyšel. Za vysklenými okny viděla stíny, které on neviděl. Nebo možná ano. Časem je začal cítit i on. Ty zlé tam venku. Ty cizí a kruté, co je chtěli znovu rozdělit. Vrhala se s ním pokaždé na podlahu pod ten jediný stůl přiražený ke zdi a tady bez hnutí leželi hodiny a hodiny, dokud je hlasy a stíny v její hlavě nenechaly být. Kryla ho vlastním tělem a tlumila jeho vydešený dech svou dlaní. Tou druhou ho stále držela za ruku, vlastně ji snad ani jednou jedinkrát od té chvíle, kdy se prvně setkali před školou, nepustila. Tenkrát si poprvé všiml těch obrovských jizev, co skrývala pod vytahaným svetrem. Rozšklebené švy kůže, které se ještě nestihly spojit. Rudé, zapálené, nakysle zapáchající hustou tekutinou, která z nich vytékala. Na předloktích hluboké černé spáleniny, velké jako rozžhavený konec cigarety. Pořád ho ještě děsila. Byla jiná, bolavá. Navenek i uvnitř. Tiskla si ho na hrud', kolébala ze strany na stranu, jako by v náručí nedržela jeho, ale sotva narozené nemluvně, a její tichý pláč pomalu přecházel v slaboučký zpěv.

Hajej, můj andílku, hajej a spi,

matička kolíbá děťátko svý.

Hajej, nynej, dadej, malej,

matička kolíbá děťátko svý.

Říkala mu jinak. Jiným jménem, než znal z děcáku. Jozífku.

„Můj malej Jozífku.“

„Tak se ale nejmenuju, maminko.“

Dívala se na něj pokaždé překvapeně. Jako by nečekala, že umí mluvit. Její Jozífek přece ještě mluvit nemůže. Její děťátko, co sotva zvládá první krůčky.

„Ale jmenuješ, hlupáčku můj malej. Jen to nikdy cizím neříkej. Pepíček se jmenuješ. Stejně, jako se jmenoval tvůj tatínek.“

Oči se jí vždy naplnily slzami, a on tak raději mluvil méně a méně, aby své nové mamince plně nezahojených jizev nepřinášel další bolest. Nakonec „Jozífek“ se mu líbil mnohem víc než jméno na jeho oprýskané skřínce v domově. Možná proto, že ho nikdy nikdo nevyslovil tak, jak to uměla ona. S láskou.

Vyprávěla mu. Celé ty dlouhé dny a noci, které neměly ani konce, ani začátku, mu vyprávěla. Jeho vlastní příběh. O něm, o ní, o jeho tatínkovi, babičce, dědečkovi, rodné vísce, pejskovi, kterému říkal Puťa, protože Punta neuměl vyslovit. On jen poslouchal a nic si nepamatoval. Nic, vůbec nic. Ani ji, ani babičku. Možná Puťu. Snad. Nebyl si jistý. Hrozně moc si chtěl vzpomenout, říct jí, že si pamatuje. A ona dál mluvila a všechna ta slova smíchávala v jeho popletené hlavě skutečné a vysněné, to, čím byl včera, a to, kým byl možná dávno předtím.

Její vyprávění pomalu začínalo dávat tvar novým vzpomínkám. Jeho mysl kreslila obrázky ztracených tváří a vůní. Možná už ji poznával. Skoro určitě ji poznával. Vlastní maminku. Zdálo se mu, že cítí puch Puťova zmoklého kožíšku, měkké chloupky psích uší. Viděl jeho smutné oči na zápraží domku, když maminka odcházela s těmi cizími pány v zelených uniformách, když si vzali i jeho, aby ho navěky zavřeli za ty vysoké zdi s těžkou bránou. Někdo plakal. Stará žena plná vrásek a slz. Babička. Jozífku! Jozífku! Ale on už tam nebyl. Ani tatínek už nebyl.

Nevěděl, kolik dní uteklo v tom domě ticha a stínů. Hlad už necítil. Bříško dávno přestalo brblat, jen hlava se mu točila a nohy špatně poslouchaly. A pak jednou otevřel oči a ve tmě místnosti se proti měsíčnímu světlu, procházejícímu přes prázdný rám okna, rýsovala vysoká mužská postava. Přestal strachy dýchat. Tlukot srdce mu duněl hlavou jako blížící se vlak. Přimáčkl se pod stolem k jejímu zjizvenému pasu tak silně, až jí mezi rty unikl bolestný sten. Ona se ale nebála. Tentokrát ne. Právě na toho muže v šedivém kabátu tady všechny ty dny čekali. Strýček dorazil.

Strýček dorazil a museli se vydat na cestu. Hned. Prvně v životě jel skutečným autem. Nevolačnost mu rozvlnila žaludek, krajina za okny se změnila v rozmazané šmouhy a on se vši silou soustředil na maličký modrý angličák, připnutý jako přívěsek ke klíčkům v zapalování, aby se nepozvracel. Ona ho pořád ještě držela za ruku, jako by dlaně byly jejich spojením na věky věků. Tma houstla. Když zastavili na okraji lesa, ani nebylo vidět první stromy. Někde tam před nimi ležela ta zakázaná hranice a za ní svět plný barev, Boha a lidí, kteří se nemusejí bát nočních stínů. Strýček vysvětlil mamince cestu. Nešel s nimi. Nemohl. Musel tam, na druhou stranu, vodit i další. Všechny, co už nechtěli mít strach.

A on má teď hrozný strach. Klopýtají, padají, každou chvíli se musejí zastavit a naslouchat, zda v tichu lesa není slyšet jiné vetřelce. Zda je někdo nepronásleduje. Stíny a hlasy. Stíny a hlasy, zase tu jsou, znovu je jich okolo plno. Ale tyhle jsou skutečné, noční les plný života i smrti. Cesta je dlouhá, tak moc dlouhá. Jdou celou noc, za chvíli bude svítat. Musejí to stihnout, než první sluneční paprsky prozradí všem jejich stopy.

Už nemá sil. Vzduch je stále ledovější; pokaždé když zafouká, sevře ho mrazivé objetí těch černých hvozdů a on se třese jako

stébla suché trávy kolem. Ještě že je tu ona a její teplá dlaň. Slyší, jak odříkává tichou básničku. O Všemohoucím, co nad jejich hlavami drží ochrannou ruku a nikdy je neopustí. Nezná ji, ale vlévá mu klid do vyděšené dušičky. Jako teplý bylinkový čaj, který v jeho vzpomínkách někdo nalévá do malého porcelánového hrnečku s obrázkem tří srdíček. Stará žena plná vrásek. Jozífkú! Můj malej Jozífkú!

Stromy prořídly. Ten palouk před nimi je plný nebezpečí. Zrady. Jako pro každou laň, co musí vyjít z lesní skryše, opustit štít stromoví a vejít do míst, kde ji každý vidí. Kde vládnu vlci. Zrychlí krok. A ještě trochu. Nestíhá. Vlaje za ní, pověšený v její dlani jako krepový papír mávátko. Něco je špatně. Něco je moc špatně. Jejich kroky už nejsou jediné. Ze všech stran slyší praskání větévek a šustění spadanych listů. I ona je slyší. Ale není kam se vrátit. Teď už nejdou. Běží. Přestane cítit půdu pod nohama. To ona ho drží v náručí, malý světlovlasý balíček, a utíká s ním. Z posledních sil. Z posledního dechu.

„Stůj! Ruce vzhůru!“

Ale ona přece nemůže! Maminka nemůže zastavit, musí doběhnout až na druhou stranu, kde čeká Bůh. Nemůže zvednout ruce. Vždyť musí držet tu jeho. Navěky věků.

„Pohraniční stráž! Stůj! Ruce vzhůru!“

Řev těch mužů v zelených uniformách všude kolem se odráží mezi štíty kopců a vrací se stonásobnou ozvěnou. Ona ale nezaťme. Ani když jejím tělem proletí první kulka. Bůh je už jenom docela malý kousek od nich. Čeká na ně na konci toho palouku. Druhá dávka ze samopalů se rozštěká tmou. Chvilí se nic neděje. Vůbec nic. A pak najednou padá. Všechno kolem něj padá. Cítí chuť bahna v ústech. Kroky v těžkých vojenských botách, co jsou stále blíž. Ona ještě dýchá. Špatně, přerývaně. Jozífkú!

„Doraž ji!“ zařve do ucha vykuleného mladíčka, kterému se třese samopal v rukou, ten starší muž v šedivém kabátu. Strýček. „No tak, krucinál! Copak tě to v kasárnách nenaučili? Mrtví nemluví!“

„Nééé!“ křičí on každíčkým kouskem svého těla a objímá krvácející hromádku masa, která ho ještě před chvílí držela v náručí. Musí ji ochránit. Teď musí ochránit on ji.

Uši mu zalehnou tou poslední ránou zblízka. Levým ramenem mu projede prudká bolest. Náboj prošel jen kousek nad srdcem. Jenže dětská ramínka kulky nezastaví. Pořád cítí její dlaň ve své. Navěky věků. Jen už ho nedrží. Nehýbe se. Jako ruka mrtvé panenky. Když je od sebe oddělí, když vyrvou její dlaň z jeho, svět kolem se zhrouť. Rozpadne se na tisíc zbytečných, krvavých kousků. Znovu mu srdce zapálí ta nezkrotná touha po pomstě, po tom ublížit jim všem, úplně všem. Pocit, jaký by nikdy žádné dítě poznat nemělo.

„Maminko!“ volá on. Teď už si pamatuje, teď už by jí to opakoval až do konce světů. Jenže její otevřené oči ho již nevidí. Hledí do tmy toho prokletého lesa, někam tam do dálky, kde na ně čekal Bůh. Ona už je u něj. A on tu zůstal znovu úplně sám.

„Maminko!“

Ticho. Ticho smrti. Žádné Jozíčku. Už nikdy.

„A co s tím parchantem?“

„Co já vím?“

„Já... nemůžu... nemůžu... děti ne... prosím, děti ne.“

Strýček si s opovržením odfrkne a odstrčí tomu druhému strážci pohádkové hranice třesoucí se hlaveň samopalu stranou.

„Jak se jmenuješ? No tak hergot, jak se jmenuješ, se tě ptám?“

Ticho. Jozífek se jmenuje. Ale to ví už na celém světě jenom on. A jim to neřekne. Pravidla si pamatuje moc dobře.

„Nikomu neříkej své pravé jméno!“

„Ano, maminko!“

„Neodpouštěj, odpouští jenom Bůh!“

„Ano, maminko!“

Ošetřovatelka umírajících

Jaro 2008

*Tělo staré ženy je zabořeno hluboko do polštářů s vybledlým lo-
gem ústavu. Slabá, němá, umírající. Připomíná loutku, které
někdo přestříhl všechny nitky. Kostnaté ruce, pokryté napnutou
kůží plnou stařeckých skvrn, leží nehybně podél těla. Už nemá
sílu ani otočit hlavou tak, aby ji neoslepovaly první jarní paprsky,
co si našly cestu do pokoje i přes zatažené závěsy. Oči zavřené,
stejně už na světě viděla dost. Bezzubá ústa dokořán. Váží méně
než peřina, která kryje její tělo, ten raneček kostí a pár bílých
vlasů na prosvítající lebce. Vetchá stařena na konci své cesty.*

*Je tu s ní její dcera. Zavolali ji brzy ráno, ještě za tmy. Aby
se přišla rozloučit. Měla po noční službě, zrovna strkala klíč
do zámku u vchodových dveří. Matka si vždycky uměla vybrat
ten nejlepší okamžik.*

*Pospíchala přes celé město, zmatená, najednou překvapená
ze zprávy, o které už týdně věděla, že musí přijít. V poloprázd-
né tramvaji, vezoucí poslední ožraly a první dělníky, tiše poly-
kala slzy, které jí nekontrolovaně stékaly po tvářích. Za mámu,
za sebe. Za to, co už nikdo nevrátí. Byly víc hořké než slané. Smrt
udělá za vším poslední tečku, ale jejich příběh skončil už dávno.*

Její Matka pro ni zemřela již před dlouhými roky. A i kdyby ta umírající stará žena žila dalších sto let, některé věci by do pořádku stejně dát nemohla.

Sedí u její postele a sleduje tu zbědovanou spící tvář. Pravidelný zvuk posouvající se rafičky hodin na zdi pokoje odměřuje Matce poslední chvíle života. Tik tak, tik tak, tik tak. Neúprosně, spravedlivě. Ještě tu je, ještě tu chvíli je, měla by chtít zastavit čas, držet ji tu za každou cenu, prosit. Mami, ještě neodcházej! Jenže si v duchu už jenom přeje, aby se ty dveře vedoucí na druhou stranu lidského bytí co nejrychleji zavřely a bylo konečně po všem. Jen proboha ať neotvírá znovu ty své oči. Šedivé přísné oči, ve kterých jako malá marně hledala náznak lásky a jako dávno dospělá nacházela jenom opovržení. Nechce, aby ji viděla brečet.

Je tu, protože tu být musí. Každý to od ní očekává. A ona nikdy neměla odvahu na to být jiná, než si přejí ostatní. Tak si tu tím posledním martyriem projdou obě společně. Ani tohohle ji život neušetřil. Matka ji kdysi držela v náručí ještě celou mokrou a zakrvácenou, byla při jejím prvním nadechnutí a ona tu teď bude čekat na její poslední výdech.

Nikdy si nerozuměly. Matka postavila mezi ni a sebe už na samém začátku zeď, přes kterou se ona již dávno přestala snažit přelézt. Ve skutečnosti ji nikdy nedokázala ani přehlédnout, nakouknout, co se za ní skutečně skrývá. Vlastně ani otec to neuměl. Marně se roky snažila pochopit, co ty dva kdysi svedlo dohromady. Nepamatovala si, že by si někdy rozuměli. Od úplně prvních vzpomínek se jí vybavovaly pouze hádky. Matčin afektovaný jekot, otcovo dlouhé ticho. Stále delší. Až už si neříkali nic než návody k použití, jak spolu přežít další zbytečný den. Zhasni za sebou, dnes se vrátím později, večerí máš

připravenou v troubě, pojdte k jídlu, je prostřeno, naříd' budík na zítřek. Nenáviděli se tiše, ale o to usilovněji. A z té nenávisti prý přišla na svět ona. Aspoň jí to tak dávali jasně najevo. Dítě, které potřebovali, aby spokojeně zapadli do patologické normality tehdejší společnosti. Pracující matka, angažovaný otec, přáníčka k MDŽ a žádost o větší byt. Hlavní heslo doby bylo: Nevyčnít! A oni rozhodně nevyčnivali. Dokonalá budovatelská normorodina, alespoň navenek.

Doma se ona nikdy necítila jako doma. Spíš jako v čekárně u zubaře nebo v advokátní kanceláři. Zhruba takové u nich sálo teplo rodinného krbu. Matka říkala otci výhradně příjmením. Heřta. On jí neříkal nijak, jen před svou dcerou ji označoval jako „mámu“, aby se to nepletlo. Byl vždycky praktického založení. I když začal pít. Propíjel se životem v reálném socialismu po boku své hysterické manželky v pravidelných a přesných dávkách. Nikdy nebyl opilý, ale zaplaťpánbůh nikdy ani úplně střízlivý. Maličké skleněné pohárky plnil ve stejných intervalech, jako si náruživý kuřák zapaluje svých deset každodenních cigaret. Matka jí kdysi řekla, že s tím začal, když se ona narodila. Měla jasno v tom, kdo může za její nevydařené manželství a promrhany život.

„Tvoje chyba. Heřta nikdy nechtěl... a já, husa, jsem ho měla poslechnout. Jenže to já ne, haranta jsem chtěla a haranta mám. Nevděčného, co starou mámu strčí chcípnout do ústavu jako prašivýho čokla,“ to byla její poslední slova, když ji před několika měsíci pomáhala se stěhováním do domova důchodců. Dál se s ní Matka uraženě odmítala bavit a víc už si pravděpodobně říct nestihnou.

Dokud to jen šlo, starala se o ni sama. Proč? Protože přes to všechno byla ta skoro cizí žena oficiálně její máma. Jako dítěti

jí nikdy nechyběl plný talíř ani vyprané oblečení. A o mateřské lásce se v rodném listě nikde nepíše. Vracela jí přesně to, co od ní v dětství dostala. Péči, teplou večeři, čistou postel. Cítla to jako svou povinnost. Vždyť byla zdravotní sestřička. Za ty roky dřiny se vypracovala až na post staniční sestry.

To jediné měla s Matkou společné, tedy skoro. Její máma pracovala celý život jako sestřička v porodnici, ona dělala zdravotní sestru v domově důchodců s paliativní péčí. V tom samém ústavu, kde teď dodýčávala její Matka. Přes to všechno ji nikdy neopustila, nedokázala to. Chtěla jí být nablízku každý den, až do konce. Ošetřovatelka umírajících.

Otec odešel už dávno. Nejdřív od nich, pak úplně. Pohárky s vodkou se v důchodu stávaly častějšími, pral si s nimi svědomí a topil v nich paměť. Začal se rozpadat. Nejdřív zuby, játra, nakonec kolena. Ona tenkrát ještě neměla ani nejmenší tušení, co tížilo jeho duši tak, že ji musel nechat nadnášet litry vodky. Propil se až do těžké alkoholické paranoidní psychózy, obklíčen svými vlastními bludy a děsivými halucinacemi. Poslední část svého života strávil za zdmi psychiatrické léčebny. Ven už se nedostal. Nijak zvlášť po tom ani netoužil.

Pak přišel Matčin turnus. Problémy se srdcem a stařecká demence nebo možná v opačném pořadí, to už vem čert. Začala pomalu ztrácet pojem o skutečnosti. Příjemné osvěžení. Alespoň ze začátku. Už ji každý den nezasypávala výčitkami a vším tím vzteklým hnusem, co si léta nosila uvnitř. Vlastně ji tenkrát už někdy ani nepoznávala, zapomínala její i své vlastní jméno, nepamatovala si, že ten nevděčný parchant kdysi vyšel z jejího lůna. Nic jiného si vlastně Ošetřovatelka umírajících v životě tolik nepřála. Vypnout ji, na chvíli zhasnout ty ledové šedivé oči.

Nakonec to sama již nezvládala. Teď už jí přece nikdo nemohl nic vyčítat. Pomalu by i ona měla právo na důchod, nebo aspoň na lepší zařazení, jen kdyby v sociálních službách tak zoufale nechyběly pracovní síly a ona nebyla takový dobrosrdečný hlupák, co se vždycky nechá přemluvit.

Matčín stav již přešel do fáze, kdy potřebovala dohled dnem i nocí. A ona byla sama. Nikdy si kvůli nim nezaložila vlastní rodinu. Jo, byla to jenom jejich chyba. Když viděla svou Matku a otce, přešla ji chuť. Nevěřila. Nedokázala věřit na lásku, štěstí, milované rodiče a vděčné děti. Možná tak v reklamách na ranní kávu. Teď za to byla ráda. Stárnoucí zdravotní sestra s lehkou nadváhou, začínající artritidou, mizerným platem a invalidní Matkou na krku. Těžko by našla sílu ještě na vyvažování pupkatému manželovi a víkendové hlídání rozmazlených vnoučat.

Ze svého mizerného platu Matce v domově doplácela za nadstandardní jednolůžák, aby se tam o ni mohla sama starat. Trpěla životní ironií. Ošetřovatelce umírajících tak zůstávalo k večeru sotva na dva rohlíky a taveňák ve slevě. Vykupovala si tak čisté svědomí, aby každý viděl. Matka by ji nikdy nedala do nějakého ústavu, ona ji nechala zavřít do téhle čekárny na smrt a cítila úlevu jako po týdenní zácpě. Užívej si svých blízkých dřív, než z nich zbydou jenom vzpomínky. Tak nějak se to říká. Ona ve skutečnosti žila s jedinou nadějí. Že se jí jednou podaří vymazat z hlavy i tu poslední vzpomínku na ně.

V dalších pár týdnech se Matčín stav začal dramaticky zhoršovat. Hubla. Děsivě hubla, přímo se ztrácela před očima. Mizela stále hlouběji a hlouběji mezi polštáři své smrtelné postele. Po necelém měsíci z ní zbývaly už jen kosti a ty šedivé oči, hluboko propadlé v tváři ohlodané nemocí. Nikdo nevěděl přesně proč.

„Věk, její diagnóza, rezignace na život. Stáří bohužel nezná snadné konce. Věřte mi, pro vaši maminku bude lepší, když to vezme rychlý spád. Nechte ji odejít v míru,“ snažil se jí lékař připravit na nejhorší. Jako by jí snad ona chtěla bránit v odcházení.

Matka sebou na lůžku několikrát slabě škubla. Už to nebude dlouho trvat. Tak jsi to přece chtěla, ne? Aby zaplatila stejnou mincí. Ještě před chvílí si Ošetřovatelka umírajících přála jen to, aby konečně mohla nechat odplout minulost, všechno to zlé, nevyřčené, rozprášit vlastní bolest spolu s popelem Matky do větru, aby nakonec třeba mohla i odpustit.

Teď má ale nutkání dotknout se té seschlé paže s napíchnutou kanylou a jemně ji pohladit. Držet ji za ruku, doprovodit ji na její poslední cestě, jako to dělá s ostatními pacienty. Snaží se zahnat všechny zlé vzpomínky a prostě jenom nemyslet. Ať už měla na svědomí cokoliv, teď tu před ní umírá. Účty bude platit už někde jinde někomu jinému. Přemůže se a zlehka se dlaní dotkne hřbetu její ruky. Žena na posteli sebou trhne, jako by dostala zásah elektrickým proudem, a vytřeští na ni velké šedivé oči. V té mizející tváři se zdají ještě větší než obvykle. Jsou plné něměho hněvu. Vyškubne svou ruku z dceřiny dlaně, i když ji to stojí nesmírné úsilí. Nechce! Nepřeje si, aby na ni sahala! Další bod pro ni. I v posledních chvílích své existence umí ještě tnout do živého. Ošetřovatelka umírajících se stáhne, fyzická bolest jí projede tělem a sevře útroby. Bolest z odmítnutí, z odstrčení, je její stará známá. A ona se vždycky nechá nachytat. Pro ně dvě smíření neexistuje.

„Tak už jdi! Prosím tě, už jdi! Je konec!“ Matčiny seschlé rty se slabě pohnou. Vypadají jako drolící se prasklina ve ztvrdlém blátě vyschlého potoka. Takhle si Ošetřovatelka umírajících vždycky představovala i její srdce. Opatrně se skloní nad tváří

vyhasínající stařeny. Chraplavý šepot se ztěžka spojuje do slov a vět. Zpočátku nerozumí. Nechápe. Vyhublé tělo na lůžku před ní se na okamžik propne ve smrtelné křeči, ještě víc vyvalí na strop ty vzteklé šedivé oči se zažloutlým bělmem a najednou je po všem. Konec. Odešla. Trvá několik nekonečných vteřin, než Ošetřovatelce umírajících dojde, co právě slyšela. Poslední Matčina slova. Čekala by cokoliv... cokoliv, jen ne tohle.

ODPUŠTĚNÍ

Podle zákona se vše očišťuje krví,
a bez vylití krve není odpuštění.

(Židům 9,22)

Bílá

Podzim 2011, Praha, Domov důchodců u svaté Anny

Ztemnělá nemocniční chodba čpí ostrým pachem dezinfekce a nekonečnou samotou lidské duše. Dusivý půlnoční klid jen občas přeruší sten či přerývaný nádech některého z těch těl rozbolavělých stářím, zavřených za dveřmi lemuujícími chodbu. Jakýsi podivný včelí úl smrti. Několik pater geometricky vyrovnaných cel věznicích na bílých lůžkách opotřeбенou tělesnou schránku dělnic a trubců, kterým zbyl v zájmu včelstva už jen poslední úkol — zemřít.

Zde životem zaneprázdněné děti svým již nepotřebným rodičům kupují v příplatku za nadstandardní péči alespoň minimální porci lidské důstojnosti. Té, která se povinně odevzdává u vchodu do těchto ústavů pro dožití spolu se studijními diplomy, pracovními úspěchy a životními rolemi. Na klozetové židli s dírou v sedátku a kýblem na exkrementy přijde o důstojnost totiž úplně každý. I ten nejsilnější kus.

Mají je i tady. Toaletní křesla. Mladší ročníky zdravotních sestřiček, angličtinou políbené, jim říkají „šitdle“.

Podél chodby stojí prapodivné jeřáby a mechanická zařízení podobná nízkým šibenicím, které svými kovovými spáry pomáhají obracet, zvedat a posazovat to, co už se samo obrátit, zvednout ani posadit neumí. Nad nimi, na stěnách vymalovaných světle zelenou barvou visí několik fotografií klientů při infantilních aktivitách. Kreslení, plácání z modelíny, pečení vánočních perníčků. Pod fotkou mikulášské besídky žije ve velkém skleněném teráriu Kájínek. Prý pro potěšení místních stařečků. Jediný obyvatel této budovy, co má ještě chuť prát se o svůj život a svobodu. Drobný bílý králíček s černými perličkami místo očí. Pokaždé když má sebemenší možnost, snaží se vzít do zaječích.

Teď je vmáčkнутý do rohu terária, čumáček zběsile pracuje, větrí. Uši se trhaně pohybují všemi směry jako radar nad ponorkou. Cítí, že něco je špatně. Od té chvíle, co přivezli ji, je pořád něco špatně. Černá králičí očka zírají tmou na pootevřené dveře jejího pokoje.

A v té samé chvíli rozřízne ticho spící nemocnice výkřik. Jasný, ostrý jako čepel, co projede slabinami. Odráží se od chladné dlažby na podlaze i vyvalených černých perliček v králičím úkrytu. Žádné sténání z bolesti nebo volání zmatené mysli. Jen dlouhý výkřik nefalšované hrůzy.

Zelená

Chodbu třetího patra domova důchodců naplní chvatné kroky zdravotnického personálu a jejich ozvěna vibruje mezi zeleně natřenými zdmi a brčálovými dlaždicemi na podlaze spolu s doznívajícím křikem z pokoje číslo třicet sedm. Běží. Ošetřovatelka umírajících i její mladší kolegyně Světlana. Tuhle noční službu jim byl čert dlužný. Obě tu dnes zaskakují, chřipková sezona složila většinu zaměstnanců; kdo má ruce, dělá. Pohotovostní neony vrhají dlouhé stíny na zdi kolem tak, že se všechno zdá ještě zelenější a chladnější. Jako na pitevně.

Ošetřovatelka umírajících rychle zažene nevhodnou myšlenku a snaží se tolik nezaostávat za Světlanou. O čtyřicet let mladší a o třicet kilo lehčí. To se jí to běží, mladý holce. Ošetřovatelce umírajících zbývá ještě jedna rampa schodů, když štíhlé Světlaniny nohy ve zdravotních pantoflích kdesi před ní právě mizejí za pravý roh chodby. Ona zatím marně lapá po dechu. Křik ustal. Chodbou se nese už jen jakési děsivé chrčení raněného zvířete.

Světlana je u dveří od sedmatřicítky o několik vteřin dřív. Vidí před sebou její štíhlé tělo v uniformě zdravotní

sestřičky a plavý cop do půli zad. Už i jí chybí jen několik kroků, když Světlana na konci chodby vezme za kliku a rázně otevře dveře s plastovou cedulkou: 37 — Ludmila Krausová.

A pak se to stane. Jako by ji něčí neviditelná ruka zastavila v letu. Dívka zamrzne, šíje se jí napne a není schopná pohybu. Udělá dva zmatené kroky dozadu. Pak ještě jeden. Teď už je opřená zády o stěnu hned vedle skleněného terária. Stále ještě civí kamsi před sebe, do otevřených dveří pokoje. Ta je tu fakt platná, krucinál! Ukrajinka jedna bláznivá! Ošetřovatelka umírajících dosupí až k ní. Srdce má skoro v krku, píchá ji v bocích, o bolavém koleni ani nemluvě. Zatracená práce! Pořád ale ještě vypadá o poznání lépe než chudák Světlana. Ta splývá se zelenou stěnou, o kterou je opřená a do níž vyděšeně zarývá prsty obou rukou. Jediné, co se hýbe, jsou její rty. Pootevřené, slabě se chvějí jakousi pravoslavnou modlitbou.

*Svjata Marije, Maty Boža, molys za nas, hrišnych,
nyni i v hodynu smerti našoji. Amin.*

Nerozumí jí, ruštinu už Ošetřovatelka umírajících dávno pustila z hlavy, na některé věci je lepší nevzpomínat. A modlit se u nich doma neuměl nikdo.

„Jsi v pořádku?“ Žádná odpověď. Jako by ji ani neviděla. „Prokletá... Prokletá... Posedlá...“ šeptá Světlana, dál hypnotizovaná pohledem, který se jí naskytl za otevřenými dveřmi, odkud ještě před chvílí vycházel křik. Ošetřovatelka umírajících se pomalu obrátí stejným směrem. A svět kolem rázem změní barvu.